

13. Сырятов Н. Внутрифирменные профессиональные стандарты как основа функционирования систем управления персоналом предприятия // *Менеджмент сегодня*. - 2002. - №4. - С. 28-33.

14. Шапар В. Б. *Сучасний тлумачний психологічний словник*. - Харків: Прапор. - 2005. - 203 с.

УДК 39(07):371.3

В.А. ГОНЧАРУК

ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС З МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ НАРОДОЗНАВСТВА

Анотація. В статті йдеться про реалізацію кредитно-модульної системи організації навчального процесу з методики викладання народознавства. Вона передбачає перехід на індивідуально-диференційовану форму навчання, на самостійне виконання студентами визначених програмою завдань. Така організація навчального процесу забезпечує національне виховання студентів, розвиток їхніх творчих здібностей і талантів.

Ключові слова: кредитно-модульна система, навчальний процес, методика викладання народознавства, національне виховання.

Аннотация. В статье идет речь о реализации кредитно-модульнй системы организации учебного процесса с методики преподавания народооведения. Она предусматривает переход на индивидуально-дифференциальную форму учения, на самостоятельное исполнение студентами определенных программой заданий. Такая организация учебного процесса обеспечивает национальное воспитание студентов, развитие их творческих способностей и талантов.

Ключевые слова: кредитно-модульная система, учебный процесс, методика преподавания народооведения, национальное воспитание.

Annotation. The article concerns a problem of realization of a credit-unit system organization of academic activity of methods of ethnography teaching. It calls for transition into an individually-differentiated form of academic activity, info a self-dependent completing of tasks assigned by a program. Such organization of academic activity provides national education for students, development of their creative abilities and taitants.

Key words: a credit-unit system, academic activity, methods of ethnography teaching, national education.

Важливим завданням модернізації вищої освіти України є впровадження кредитно-модульної системи організації навчання, яка потребує розробки сучасних механізмів здійснення навчального процесу та визначення результатів якості освіти. Насамперед маємо вийти на новий рівень інтеграції науки і освіти. «Інформаційна революція вимагає від людини постійного оновлення знань, вміння навчатися протягом життя», - зазначив академік АПН України Віктор Андрущенко [3].

Ідеологією сучасної освіти є зміна технології від «вбивання знань» до організації самоосвіти студента. Сьогодні важливим є володіння студентом аналітичними здібностями, здатністю знаходити й обробляти інформацію, а також уміння висловлювати свої думки [2, 5]. В такому руслі висуваються такі основні вимоги до випускника вищого навчального закладу: він повинен блискуче оволодіти необхідними професійними знаннями і вміннями, інформаційними технологіями, кількома іноземними мовами, також повинен вміти швидко мобілізуватися для вирішення складних життєвих завдань. Тому особливої актуальності набуває проблема підготовки вчителя-словесника до професійної діяльності.

В. Семиноженко зазначив: «Якими б не були перетворення в системі освіти, які б не пропонувалися новаторські ідеї, новітні технології, вони завжди будуть недостатніми без підвищення статусу вчителя в суспільстві та без урахування змін у вимогах до вчителя, роль якого є найважливішою в освітньому просторі» [4]. Тому насамперед потрібно, щоб вчительська праця була належно оцінена, шанувалася в суспільстві.

Відтак важливими у професійній підготовці вчителя-словесника постають такі завдання:

- формувати позитивне ставлення вчителя до будь-яких інновацій в освітньому процесі;
- добиватися переорієнтації його свідомості, перебудови його психологічних установок стосовно стрімких змін у системі освіти, у повсякденній навчально-виховній практиці;
- виробляти у нього вміння швидко впроваджувати нові технології у роботу з учнями.

Найосновніша вимога така: фахівець має бути науковцем, дослідником, і розвиток своїх здібностей до науково-дослідницької діяльності він повинен почати зі студентських років.

Також визначено основні напрями підготовки суб'єктів навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи організації навчання:

- зростання ролі медіаосвітньої підготовки викладача, який повинен проектувати освітнє та навчальне середовище із залученням сучасних інформаційних, комп'ютерних та педагогічних технологій;

- створення модульних програм із навчальних дисциплін, у яких міні-модулі легко можна замінити, поновити, трансформувати, адаптувати (тут модуль розглядається не як фрагмент змісту освіти, а як мікровідображення процесу навчання) [1, 18].

Організація навчального процесу з методики викладання народознавства в Уманському державному педагогічному університеті здійснюється згідно з вимогами кредитно-модульної системи, яка покликана забезпечити високоякісну підготовку фахівця з даного навчального предмета, озброїти його всіма необхідними вміннями і навичками, зберегти позитивну настроєність на вибрану професію протягом п'яти років навчання.

Методика викладання народознавства завершує процес вивчення студентами циклу народознавчих дисциплін (фольклору, етнографії, етнології, націології, дитинознавства, основ християнської етики). Предметом її вивчення є навчальний процес в межах викладання окремої навчальної дисципліни, якою є народознавство.

Методика викладання народознавства синтезує в собі науково-теоретичні і конструктивно-технічні знання з перевагою останніх. Це знання про те, як треба планувати навчально-виховний процес з народознавства, як працювати над змістом навчального матеріалу, якими методами, засобами та організаційними формами педагогічного процесу, як удосконалювати діяльність учителя та учнів. Методика викладання народознавства забезпечує майбутнього вчителя конструктивно-технічними знаннями у формі принципів, порад, рекомендацій, розробок тощо.

Головна мета методики викладання народознавства - навчити майбутніх учителів проводити сучасний якісний урок, позакласні заняття, здійснювати пошуково-дослідницьку й експедиційну народознавчу роботу з учнями загальноосвітньої школи.

На вивчення даної навчальної дисципліни відводиться 2, 2t> кредити - о і год., із них 18 год. - лекції, 18 год. - практичні та лабораторні заняття, 22 год. - індивідуальні заняття і 23 год. - самостійна робота студентів.

Курс охоплює два модулі: I модуль - змістові модулі й II модуль - індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ). Весь матеріал програми поділено на три змістові модулі: 1. «Теоретичні основи методики викладання народознавства в загальноосвітній школі». 2. «Урок українського народознавства, його специфіка та типи». 3. «Методика організації та проведення позакласної роботи з українського народознавства». У процесі опрацювання студентами матеріалу змістових модулів викладачем здійснюється поточний контроль, а в кінці роботи над кожним змістовим модулем - підсумковий контроль, який свідчить про певний рівень знань студента та виражається у відповідних балах, визначених шкалою оцінювання.

Під час вивчення матеріалу курсу студенти самостійно опрацюють окремі теоретичні питання, аналізують статті з тієї чи іншої проблеми, що перевіряється під час колоквиумів, а також під час написання самостійних і контрольних робіт, виконання тестових завдань.

У програмі з методики викладання народознавства подається перелік індивідуальних навчально-дослідних завдань (наприклад, теми для рефератів: «Вибір методів навчання народознавства залежно від теми і мети уроку», «Нетрадиційні форми і методи організації позакласних занять з народознавства», «Нетрадиційні принципи навчання народознавства», «Методика вивчення інформаційного блоку «Духовна культура українців», «Застосування інтерактивних технологій навчання на уроках народознавства в загальноосвітній школі») на вибір студента. Високим балом оцінюється виконання студентом ІНДЗ (питома вага його у загальній оцінці з дисципліни залежно від складності та змісту завдання може становити від 30% до 50%), що враховується при виведенні підсумкової оцінки з навчального курсу.

Сьогодні відбувається переорієнтація з суто лекційно-інформаційної на індивідуально-диференційовану особистісно-орієнтовану форму навчання в педагогічному університеті. Навчальне заняття з урахуванням нових тенденцій в освіті повинне забезпечувати національне виховання студентів, розвиток їх творчих здібностей і талантів, а також формування усіх трьох компонентів готовності до роботи в школі (пізнавальний, емоційно-вольовий, практично-дійовий).

Пізнавальний компонент готовності вчителя-словесника здійснюється у процесі ґрунтовного вивчення мовознавчих і літературознавчих дисциплін, а також дисциплін народознавчого циклу (фольклор України, українська міфологія, етнографія України, етнологія, націологія, українське дитинознавство, методика викладання народознавства в школі, українська вишивка). Навчальна діяльність студентів проходить у формі лекцій, семінарів, тренінгів, практичних занять, екскурсій, експедиційних досліджень, фольклорних та етнографічних практик, зустрічей з відомими етнографами, фольклористами, народними майстрами, респондентами, відвідування виставок, театралізованих народознавчих заходів. На них студенти знайомляться з самобутніми формами втілення етнічного світогляду, своєрідним комплексом і оригінальним типом національного світобачення. Майбутні вчителі опановують мовні традиції українського народу, серед яких виділяємо етикетні, ритуального мовлення, традиції раціонального користування словом, антропонімічні, говіркові. Такі традиції несуть у собі історичну, пізнавальну, естетичну цінність і є джерелом збагачення літературної мови. Мовні традиції українців виховують пошану до думки іншої людини, правильність, ясність, точність, виразність мовлення, тобто виступають риторичними засобами мовлення.

На формування емоційно-вольового та практично-дійового компонентів готовності впливали зустрічі студентів із відомими майстрами нашого регіону, активна пошукова робота та збирання етнографічних матеріалів. В народознавчих експедиціях до сіл Уманського і сусідніх районів студенти під керівництвом викладачів досліджують локально-територіальні особливості мови, фольклору, традиційно-побутової культури, календарної, сімейної обрядовості, народного мистецтва історичної Уманщини. Безпосереднє знайомство студентів з народною творчістю, спостереження за її «живим» побутуванням сприяє вихованню їхньої національної гордості й патріотизму, розвитку усного та писемного мовлення, удосконаленню їх вміння спілкуватися з людьми різного віку, що знадобиться їм у майбутній професійній діяльності.

На останньому етапі професійної підготовки (державна педагогічна практика) під час проведення уроків, виховних заходів студенти використовують весь арсенал своїх знань та поповнюють їх із додаткових джерел (пізнавальний компонент готовності), отримують задоволення від живого спілкування з учнями, розвивають своє усне мовлення та свою емоційну культуру, збагачують активний словниковий запас, проявляють свої вольові якості (емоційно-вольовий компонент готовності), оволодівають вміннями та навичками проводити уроки, позакласну навчально-виховну роботу (практично-дійовий компонент готовності).

В умовах стрімких змін у освітньо-виховній галузі висуваються нові вимоги до викладача народознавчих дисциплін у вищому навчальному закладі, серед яких головними виступають такі:

1. Викладач повинен мати неабияку силу волі, палкий темперамент, постійний оптимізм, організаторські здібності, художнє обдарування.

2. Викладач повинен мати ґрунтовні спеціальні знання: досконало знати історію України та дисципліни народознавчого циклу, захоплюватися краєзнавством, вести народознавчу пошуково-дослідницьку роботу.

3. Викладач має бути зразком культури. Найперше культура педагога у його слові: воно має бути завжди чесним, справедливим, образним. Викладач народознавства повинен добре знати музичне мистецтво, живопис, архітектуру, театр, народні промисли і ремесла, взагалі народну культуру.

4. Викладач народознавства не має права хитрувати, виховуючи у студентів патріотичні та громадянські якості, риси національного ідеалу.

Слід відзначити, що майбутній вчитель українського народознавства на кінець навчання в університеті теж повинен відповідати аналогічним вимогам.

Найголовнішою серед інших вважаємо наступну вимогу до викладача — в умовах сьогодення викладач університету має бути потужним ученим, орієнтуватися у нових дослідженнях з наукових проблем, над якими він працює, й залучати до активної співпраці у пошуково-дослідницькій роботі своїх студентів (вони входять до складу його проблемної групи чи наукового гуртка, кожен виконує наукове дослідження згідно зі своїми уподобаннями).

Сучасний стан інформаційного забезпечення навчання сучасних студентів — лекції звів до консультативно-оглядового окреслення викладачем проблеми і аналізу можливих напрямків її вирішення. На перший план висувається самостійна робота, творча робота студента (охоплюють приблизно до 50% навчального навантаження), для виконання якої він отримує консультації викладача. При цьому викладачеві належить:

- 1) допомогти студентові в організації навчальної та інших видів діяльності;
- 2) забезпечити свій курс необхідною навчально-методичною літературою;
- 3) чітко розмежувати ті види навчальних робіт, які виконуються в аудиторний та у позааудиторний час.

Так, при вивченні теми «Зміст і структура шкільного народознавства. Принципи навчання українського народознавства в школі» студентам вказується на те, що шкільне народознавство охоплює найголовніші положення та синтезує в собі всі основні розділи наукового, після чого пропонується скласти схеми моделей основних інформаційних блоків українського народознавства, які й становлять його структуру. Далі студенти виконують наступне завдання — наповнюють кожну структурну одиницю моделі відповідним змістом (наприклад, розділ «Людина-представник етнографічної групи» з інформаційного блоку «Людина-соціум» охоплює інформацію про певну етнографічну групу, зокрема її назву та особливості традиційної народної культури. При вирішенні другої частини теми лекції зі студентами з'ясовується, що традиційні принципи навчання українського народознавства в школі збігаються із загальнодидактичними принципами, до них лише додається краєзнавчий принцип, а нетрадиційні принципи навчання (за О.В.Король) студентам належить розглянути самостійно. До їх обговорення студенти повертаються на практичному занятті, головне завдання якого - показати на прикладах практичне застосування цих принципів.

Впровадження кредитно-модульної системи організації навчально-виховного процесу з методики навчання українського народознавства передбачає переорієнтацію методик і технологій проведення практичних і лабораторних занять, чільне місце серед яких посідають інтерактивні, розвивальні й особистісно-орієнтовані. При цьому хочеться наголосити на тому, що не слід відмовлятися від традиційних методів перевірки знання студентами теоретичного матеріалу з курсу, оскільки без ґрунтового оволодіння навчальним матеріалом буде просто неможливою пізнавальна робота з використанням сучасних освітніх технологій, інтерактивних методів навчання. Також студентів потрібно привчати до нової для них організації навчально-пізнавальної діяльності за допомогою певних правил, пам'яток, порад, рекомендацій, у протилежному випадку робота із застосуванням на заняттях нових початкових технологій буде даремною тратою часу й не принесе очікуваних результатів. При використанні інтерактивних методів навчання потрібно враховувати також потенційні пізнавальні можливості студентів, рівень їх інтелектуального розвитку та сформованість їх світоглядних орієнтирів.

Основна мета лабораторних занять з методики народознавства - виробити у студента вміння проводити урок (позакласний захід) з народознавства за розробленим ним планом-конспектом уроку (позакласного заходу). Вона досягається через показ студентом фрагмента уроку з народознавства в студентській аудиторії (уявному класові).

Творча, наближена до наукового осмислення і узагальнення, робота можлива лише як результат організації самостійного навчання із забезпеченням цілепокладання та його досягнення за допомогою ефективних технологічних схем самоосвіти. Така робота має бути індивідуалізованою з врахуванням рівня творчих можливостей студента, його інтересів, здібностей, таланту. При вивченні методики викладання народознавства кожен студент виконує 1-2 індивідуальних завдання, які він вибирає з урахуванням своїх інтересів та інтелектуальних можливостей. Так, студенти, які цікавляться проблемою національного виховання в школі, охоче беруться за виконання таких тем: «Українське народознавство в становленні національної системи освіти та виховання», «Формування особистості вчителя на матеріалах українського народознавства (початок 90-х років ХХ ст. - початок ХХІ ст.)», «Національне виховання учнів засобами українського народознавства».

При такій реорганізації навчально-виховного процесу докорінно змінюється процедура проведення екзамену (сам екзамен сприймається як стимулююче начало до узагальнення, до цілісного сприйняття навчального предмета), хоча екзаменаційна сесія як така при кредитно-модульній системі відсутня.

Екзамен має проходити у вигляді обговорення наукових проблем з тих тем, що входять до змістових модулів, які студент не здав протягом усього періоду вивчення курсу, та звіту про виконання ним індивідуального навчально-дослідного завдання. У звіті студент має вказувати тему, завдання, стан дослідженості проблеми, визначати основні поняття, розкривати зміст дослідницької роботи та подавати висновки. На цьому завершальному етапі навчально-дослідницької діяльності студенти мають показати високий рівень готовності до народознавчої роботи в школі (у них мають бути сформовані всі три компоненти готовності: пізнавальний, емоційно-вольовий, практично-дійовий).

У результаті проведеного дослідження з даної проблеми було зроблено наступні висновки.

Впровадження кредитно-модульної системи сприяє удосконаленню організації навчального процесу з методики навчання українського народознавства, а саме:

1) студентів систематично готуються до занять, не пропускають їх, активно беруть участь в обговоренні навчальних проблем;

2) студенти самостійно використовують здобуті теоретичні знання на практиці,

3) самостійно вибирають ІНДЗ та стараються виконати його якнайкраще;

4) вчатьсЯ діагностувати свої майбутні уроки та позаурочні заняття, здійснювати аналіз та самоаналіз уроків, виховних заходів з народознавства;

5) проявляють свої творчі здібності, таланти, педагогічну майстерність, представляючи фрагменти уроку з народознавства в студентській аудиторії (уявному класові);

6) вправляються в оцінюванні навчальних досягнень своїх однокласників;

7) з ентузіазмом ставляться до запровадження в шкільній практиці апробованих на практично-лабораторних заняттях інтерактивних технологій.

Водночас маємо й низку проблем, пов'язаних з впровадженням кредитно-модульної системи, як от:

1) недостатнє забезпечення навчального процесу комп'ютерною технікою;

2) низький рівень організації самоосвіти студентів;

3) невміння студентів організувати свою навчальну діяльність поруч із соціальною та побутовою зайнятістю;

4) недостатня мобілізація окремих студентів на виконання ІНДЗ;

5) труднощі в об'єктивному оцінюванні участі студентів у технологіях кооперативного та колективно-групового навчання.

Література

1. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна - Болонья - Саламанка - Прага - Берлін) / Упор. Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Гоубінко В.В., Бабин /./ - Тернопіль, Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. - С. 18.

2. Грубінко В. В. Індивідуальна та самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. - Тернопіль: Вид-во поліграф. центр ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. — 15 с.

3. Коваленко О. Болонський процес: подолання стереотипів // Освіта України. - 2004. - 19 березня.

4. Семиноженко В. «Освіта має починатися зі статусу вчителя в суспільстві» // Освіта. - 2004. - 4-11 лютого.